

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

geen 'aanpassing' maar bewustwording is zijn motto.

De inleiders situeren zijn artikels goed in hun context en tijd, maar de inleiding is soms langer (en theoretischer) dan het artikel van Basescu zelf en dit maakt het soms wat dubbelzinnig: gaat het nu om de papers of om hun bespreking?

Wie interesse heeft voor de Amerikaanse relationele groep rond Aron, Harris, Mitchell, Grotstein en anderen zal dit werk met plezier doornemen.

Psychoanalyse in/voor de eenentwintigste eeuw

Bespreking van

Alessandra Lemma & Matthew Patrick (red.) (2010). *Off the couch — Contemporary psychoanalytic applications*. Londen: Routledge. ISBN 978 0 415 47615 7, 220 pp., £ 22,99

RONNY VANDERMEEREN

Dat het psychoanalytische gedachtegoed onder toenemende maatschappelijke druk komt te staan, bleek nog eens op het laatste symposium van de Stichting Psychoanalytische Symposia Utrecht (PSU). De beslissing van het Nederlandse College voor zorgverzekeringen (maart 2010) om de klassieke psychoanalyse wegens gebrek aan bewijs van effectiviteit te schrappen uit het basispakket voor de Zorgverzekeringswet leek op het symposium eventjes meer tot focus van de discussie te worden dan het eigenlijke symposiumthema. De reacties daarop van psychoanalytici liepen nogal uiteen. Sommigen toonden zich juist erg tevreden dat de psychoanalyse niet langer erkend wordt binnen de Zorgverzekeringswet en stelden dat zulks ook niet het doel van de psychoanalyse mag zijn. 'Evidence based' klinkt voor sommigen blijkaar als vloeken in de

kerk. Het citaat van Einstein ('Not everything that counts can be counted, and not everything that can be counted counts') vond bij dit deel van de PSU-deelnemers dan ook heel wat bijval. Anderen pleitten er echter voor dat de psychoanalyse zich toch zou schikken naar het gangbare wetenschappelijke denken rond *evidence based* werken en meer werk zou moeten maken van eigen effectiviteitsonderzoek. Op de afgelopen studiedag van de Vlaamse Vereniging voor Psychoanalytische Therapie in Kortenberg trad deze laatste richting erg op de voorgrond in het werk van Fonagy en Target. In hun bijdragen klonk een sterk pleidooi voor het klaarmaken van de psychoanalyse voor de eenentwintigste eeuw. Eerder dan het wetenschappelijke paradigma te bestrijden van degenen die het nut van de psychoanalyse betwisten, dienen juist inspanningen te worden geleverd om toepassingen van de psychoanalyse uit te werken en niet alleen binnen het psychotherapeutische veld. Om zich minder op zichzelf doch meer op groei te richten moet de psychoanalyse daarnaast ook de dialoog aangaan met haar therapeutische burens.

Alessandra Lemma is een van Fonagy's medewerkers die bezig zijn met toepassingen van het psychoanalytische model in nieuwe settings. In *Off the couch* bundelden Lemma en Matthew Patrick (*chief executive* van de Tavistock and Portman NHS Foundation Trust, die als analyticus zijn klinisch werk combineert met ontwikkelingsonderzoek) een aantal uiteenlopende bijdragen die aantonen dat de psychoanalyse wel degelijk nog een plaats heeft binnen de gezondheidszorg maar dat zij zich daarvoor telkens weer moet vernieuwen en heruitvinden. Verwacht met dit boek geen *state of the art* van psychoanalytische toepassingen in de (Britse) publieke sector. Wat het wel biedt is een staalkaart van de grote verscheidenheid aan toepassingsgebieden en interventies die vanuit het psychoanalytische denken geïnspireerd worden. De psychoanalyse met haar diepe begrip van de menselijke ervaring heeft heel wat te bieden in

contexten waarin dit aspect al te gemakkelijk vergeten wordt. De lezer vindt bijdragen vanuit de psychoanalyse rond onder andere het voeren van vredesonderhandelingen, rond suïcidepreventie, rond het werken met moeders en baby's in de gevangenis, met jonge zwarten die moeilijk de weg naar psychotherapie vinden, met psychosomatische patiënten en met pedofielen in een forensische setting. Eerder dan zulke toepassingen af te wijzen als een te vergaande verdunning van de psychoanalyse, dienen zij te worden verwelkomd als uiting van de grote veerkracht en veelzijdigheid van het psychoanalytische model. Fonagy verwoordde dit in Kortenbergs nog eens op krachtige wijze met zijn stelling: 'Not psychoanalysis is not the same as not psychoanalytic.' In de bedoelde toepassingen wordt niet langer gewerkt naar het klassieke bewust maken van het onbewuste. Dat wil niet zeggen dat onbewuste processen hun centrale plaats zouden verliezen maar dat het psychoanalytische therapieaanbod een grotere verscheidenheid aan de dag moet leggen, die tegemoetkomt aan de diversiteit van problemen waarmee we worden geconfronteerd.

Off the couch vormt een moeilijk samen te vatten lappendeken, met het inleidende en het afsluitende hoofdstuk als sterke bijdragen die het geheel bij elkaar houden. De reeds vermelde bijdragen konden mij minder boeien, mede doordat ik weinig of niet met de betreffende problematiek in contact kom. Zij illustreren echter hoe tot nog toe onontgonnen gebied op een psychoanalytische wijze verkend en in kaart kan worden gebracht. De verschillende bijdragen brachten wel een groot enthousiasme over om te blijven zoeken naar vernieuwing en verbreding van eigen therapeutisch handelen. Vooral de hoofdstukken over het werken met getraumatiseerde adolescenten en over de Panic Focused Psychodynamic Psychotherapie (de eerste *evidence based* en geprotocolleerde psychodynamische behandeling van een DSM-stoornis) zetten mij aan tot verder nadenken over mijn eigen werk. Zo kon ik mij vanuit mijn werk binnen de verslavings-

zorg goed vinden in het pleidooi voor meer interdisciplinair overleg en een multimodaal behandelaanbod zonder daarbij het specifieke van de psychoanalytische bijdrage uit het oog te verliezen. Ook ging ik de vanzelfsprekendheid in twijfel trekken waarmee thema's zoals psycho-educatie en terugvalpreventie tot het domein van de gedragstherapie worden gerekend. Deze thema's verdienen het om ook vanuit een psychoanalytische visie te worden overdacht en uitgewerkt.

Het boek sluit af met twee bijdragen over de verhouding tussen de psychoanalyse en twee van haar belangrijke burens. De vroegere spanning tussen de psychoanalyse en de psychiatrie is nu verschoven naar de cognitieve gedragstherapie, die zich maatschappelijk als effectief en aangepast aan het nieuwste onderzoek kan aandienen (Luyten e.a. 2007). Ook binnen de cognitieve gedragstherapie bestaat echter een breed continuüm in theorievorming en therapeutische benadering, met aan één uiteinde de radicale behavioristen en aan het andere de schemagerichte therapeuten. Met deze laatste therapievorm wordt duidelijk dat zich ook binnen de cognitieve gedragstherapie een verschuiving voltrekt naar meer procesgericht therapeutisch werk zoals dat binnen de psychoanalyse vertegenwoordigd wordt door de op mentalisatie gebaseerde therapievormen. Maar net als recent in Nederland mengt ook de Britse overheid zich steeds meer in dit psychotherapeutische debat. Het *Improving access to psychological therapies* programma dat in Engeland fondsen verstrekt (of ontzegt) laat zich ook vooral leiden door *randomized controlled trials* als gouden standaard en dreigt daardoor de recente toenadering tussen psychoanalyse en cognitieve gedragstherapie ongedaan te maken of de kloof weer te vergroten.

Literatuur

LUYTEN, P., VAN HAUTE, PH. & DE BLOCK, A. (red.) (2007). *Psychoanalyse, cognitieve psychologie en evidence-based medicine*. Leuven: LannooCampus.